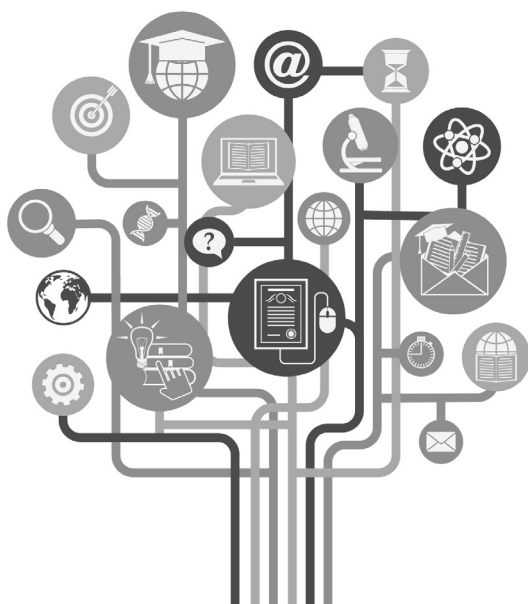

การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนเครือข่าย สายคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

The Occupational Promotion and Development for the Elderly by the Community Participation in Strengthening the Community Economy of Klong Bang Bua Community Network, Bangkhen District, Bangkok

ดาวพระศุภร์ ทองกลิ่น เพ็ญประภา ภัทรานุกรม พัสรินณั พันธ์ชูแน่น และ
ดวงทิพย์ จันทร์อ่วม

Dawprasug Thongglin Phenprapha Pattaranukrom Pasrin Phannan and
Duangthip Chan-uam

การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนเครือข่าย สายคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร*

The Occupational Promotion and Development for the Elderly by
the Community Participation in Strengthening the Community
Economy of Klong Bang Bua Community Network,
Bangkhen District, Bangkok

ดาวพระศุภร ทองกลิ่น¹ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม² พัสรินธ์ พันธุ์แน่น³ และ
ดวงทิพย์ จันทรอ่วม⁴

Dawprasug Thongglin Phenprapha Pattaranukrom Pasrin Phannan and
Duangthip Chan-uam

¹คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพฯ 10900 ประเทศไทย

School of Accountancy, Sripatum University, Bangkok 10900, Thailand

e-mail : dawprasug@yahoo.com

²คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10200 ประเทศไทย

Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok 10200, Thailand

e-mail : Phenprapha191@yahoo.com

³คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand

e-mail : pasrinp2009@gmail.com

⁴คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand

e-mail : duangthip556@hotmail.com

Received : September 6, 2023 Revised : November 30, 2023 Accepted : December 13, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทบทวนสถานการณ์การประกอบอาชีพของ
ผู้สูงอายุในชุมชน 2) เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ
3) เพื่อพัฒนารูปแบบและระบบการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริหารจัดการของ
กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based
Research) เน้นกระบวนการสร้างชาวบ้านให้เป็นนักวิจัย ร่วมกันดำเนินโครงการวิจัย

*ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ(วช.) ปี พ.ศ.2564

ทั้งในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งมีข้อค้นพบว่าชุมชนสายคลองบางบัว เคยมีภูมิปัญญาด้านการทำอาชีพอาหารหวาน แต่ปัจจุบันได้สูญหายไป ทั้งนี้ แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในชุมชน ประกอบด้วยการพัฒนา ศักยภาพและขีดความสามารถของสมาชิกกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุสายคลองบางบัว ส่วนการ พัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการทำงานร่วมกันของคน 3 วัยคือ ผู้สูงอายุ วัยกลางคน และเยาวชน สำหรับการพัฒนารูปแบบ ระบบการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ควรมีรูปแบบและระบบ การผลิตโดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนตามโครงสร้างการบริหาร ได้แก่ ฝ่ายจัดซื้อวัตถุดิบ และทำการผลิต ฝ่ายบัญชีการเงิน ฝ่ายการตลาดทั้งออฟไลน์และออนไลน์

คำสำคัญ : การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ; การมีส่วนร่วม; เศรษฐกิจของชุมชน

Abstract

The objectives of this research are to 1) review the occupational situation of the elderly in Klong Bang Bua community network, 2) search for the community's occupational promotion and development guideline for the elderly in the community, 3) develop the occupational group for the elderly by the community participation, and 4) develop the format and the production system, sales distribution, and management for the community's elderly occupational group. This research used the community-based research methodology. The focus was on encouraging the community members to be the researchers, and using the participatory approach in managing the research project from the upstream, the midstream to the downstream. The research findings on the occupational situation of Klong Bang Bua Community revealed that the community members used to have the local wisdom for culinary, but has now been extinct. Concerning the guidelines for the occupational promotion and development for the elderly in the community, these included the development of potential and competency for the elderly members of the occupational group in Klong Bang Bua. In terms of the development of the elderly occupational group with the community participation, it was participated by people from three stages of life, these were elderly, middle-aged, and youth. In order to develop the format and

the production system, the sales distribution, and the management for the occupational group of the elderly in the community, it had to assign duties and responsibilities in accordance with the organizational structure, for example: the divisions of purchasing, raw materials and production, accounting and finance, online and offline marketing.

Keywords: Occupational Promotion and Development the Elderly; Participation; Community Economy

บทนำ

“สังคมผู้สูงอายุ หรือ (Aging Society)” เป็นสถานการณ์ทางสังคมที่หลายๆ ประเทศทั่วโลกต้องเตรียมรับสถานการณ์ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีแนวโน้มผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนถึงขั้นการเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ หรือ (Aged Society)”² โดยพบว่าเมื่อสิ้นปี พ.ศ.2565 จากประชากรทั้งหมดของประเทศ 66,090,475 คน มีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 19.21 หรือคิดเป็นจำนวน 12,698,362 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุชาย 5,622,074 คน และหญิง 7,076,288 คน นอกจากนี้ จากฐานข้อมูลประชากรของกรมการปกครอง เดือนมีนาคม 2566 พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นประมาณ 7,000 คน เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2556 หรือเมื่อ 10 ปีที่แล้ว (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

การพัฒนาสังคมผู้สูงอายุนั้น คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการดูแล เมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงการมีประชากรสูงอายุได้ ก็ควรมีการเตรียมความพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ให้สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยตนเองได้ ซึ่งการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีการศึกษาอาชีพ (career education) ให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาอาชีพของตนเอง รวมถึงการส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผน

¹สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน และมีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 10 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน อัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 7 ขึ้นไป

²สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน และมีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน อัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 14 ขึ้นไป

อาชีพ (information about career planning) และพัฒนาอาชีพที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ มีการให้คำปรึกษาอาชีพ (career counseling) ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกเป้าหมาย วางแผนอาชีพและพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสม (เจษฎา จันทวงศ์, 2561) นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ได้กำหนดกลยุทธ์การยกระดับความคุ้มครองทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สนับสนุนระบบสวัสดิการทางเลือกที่จัดโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออปท. และภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการบูรณาการข้อมูลด้านสวัสดิการและเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เอื้อต่อการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนแบบมุ่งเป้ามากขึ้น การเพิ่มศักยภาพของบริการด้านสาธารณสุขในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และสนับสนุนบทบาทของ อปท. สถานบริการเอกชน ผู้ดูแลอิสระ และสมาชิกในครอบครัวที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นและได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยในบ้านตนเอง สนับสนุนการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีทางเลือกของที่อยู่อาศัยที่หลากหลาย การพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองที่มีคุณค่า โดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ ภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลัง ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพ รวมทั้งพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และหลักสูตรระยะสั้น เพื่อพัฒนาความรู้สมรรถนะทางดิจิทัล ทักษะทางธุรกิจ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ชุมชนสายคลองบางบัวตั้งอยู่ริมสองฝั่งคลองบางบัวต่อเนื่องกันกว่า 9 กิโลเมตร มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ตั้งแต่สมัยอยุธยา จนมาถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีพระราชโองการให้ขุดคลองเปรมประชากรขึ้นในปี พ.ศ. 2413 โดยมีพระราชประสงค์เพื่อให้ประชาชนเดินทางค้าขายขึ้น-ลงสามารถเดินเรือได้สะดวก เกิดเป็นจุดตัดของคลองทั้งสอง ทำให้เกิดสี่แยกคลองเรียกว่า “สี่แยกทางน้ำ” เป็นชุมทางของเรือที่ผ่านมาจากทั้งสองคลอง เกิดการตั้งบ้านเรือนและตลาดขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “ตลาดบางเขน” ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่สำคัญ กล่าวคือ การสัญจรทางน้ำเป็นหลักได้ลดความสำคัญลง สถานที่สำคัญรวมถึงผู้คนเริ่มย้ายบ้านเรือนมาตั้งริมถนน คนริมคลองดั้งเดิมได้เคลื่อนย้ายไปอยู่ที่อื่น ในขณะที่มีคนกลุ่มใหม่ซึ่งย้ายมาจากหลายพื้นที่เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ริมคลอง ดังนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนริมคลองลดน้อยลง ปัจจุบันผู้คนที่อาศัยใน

พื้นที่ดังกล่าวได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย และจากการสำรวจพบว่าผู้สูงอายุในชุมชน จำนวน 84 คน แบ่งเป็นเพศชาย 21 คน และเพศหญิง 63 คน (ต่วย พลอยขาว, 2565)

สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนสายคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แม้ในอดีตชุมชนจะไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐ ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 จึงมีการก่อตั้ง “เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อม คลองบางบัว” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนในมิติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงการและกิจกรรมที่ทำร่วมกันในด้านต่าง ๆ ตามปัญหาและความต้องการของชุมชน และจากการพัฒนาชุมชนร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกในชุมชนสายคลองบางบัว โดยเฉพาะผู้สูงอายุมีความคุ้นเคย และไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ปัจจุบันผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่เลี้ยงชีพด้วยเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล ในรูปแบบของบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และคนพิการเป็นส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในจำนวนร้อยละ 40 ล่างของสังคม เป็นกลุ่มคนที่เป็นฐานราก (grass root) ของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2561) ที่ต้องการการพัฒนาที่เหมาะสมอย่างเร่งด่วน เมื่อเข้าสู่สังคมสูงวัย ดังนั้น การเตรียมรับมือจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ชุมชนบางบัวและชุมชนรุ่นใหม่พัฒนาเข้าร่วมเป็นนักวิจัยโครงการ เพื่อศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาตนเอง โดยใช้จุดเด่นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือ การทำอาหาร คาว-หวาน มาพัฒนาเป็นอาชีพของผู้สูงอายุ เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืนและได้รับการถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูก รุ่นหลานที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อทบทวนสถานการณ์การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชน
- 2) เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) เพื่อพัฒนารูปแบบและระบบการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริหารจัดการของกลุ่ม อาชีพผู้สูงอายุในชุมชน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เศรษฐกิจฐานราก คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิด

การพัฒนาในด้านต่างๆ ในพื้นที่ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมี แนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือเป็นธุรกิจของชุมชน (สมสุข บุญยะปัญญา, 2559) สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์การยกระดับความคุ้มครองทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สนับสนุนระบบสวัสดิการทางเลือกควบคู่ไปกับการบูรณาการข้อมูลด้านสวัสดิการและเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เอื้อต่อการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนแบบมุ่งเป้า การเพิ่มศักยภาพของบริการด้านสาธารณสุขในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สถานบริการเอกชน ผู้ดูแลอิสระ และสมาชิกในครอบครัวที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นและได้รับการรับรองมาตรฐาน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยในบ้านตนเอง สนับสนุนการมีทางเลือกของที่อยู่อาศัยที่หลากหลาย สนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองโดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและความจำเป็นทางกายภาพให้เหมาะสมกับวัย พัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุที่หลากหลาย ทั้งด้านการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพและความพร้อมให้เป็นต้นแบบของการดูแลผู้สูงอายุเพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น การพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุทำงานตามศักยภาพ รวมทั้งพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาความรู้ สมรรถนะทางดิจิทัล ทักษะทางธุรกิจ รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมเพื่อรองรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น มีนักวิจัยได้ศึกษาไว้หลากหลาย โดย ลักษณะมี เสือแป้น (2555) ทำการวิจัยเรื่องความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพและความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : กลุ่มอาชีพสตรีแปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วยน้ำว้าบ้านเขาสะพายแรง ตำบลสนามแย้ อำเภอกาบัง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่าเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรีแปรรูปผลิตภัณฑ์

กล่าวกันว่า บ้านเขาสะพานแฉ่ง ประกอบด้วยเงื่อนไข ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ กลุ่ม 2) ด้านงบประมาณ แหล่งเงินทุน 3) ด้านกระบวนการผลิต 4) ด้านแรงงานคือ สมาชิกกลุ่มและบุคคลในครอบครัวของสมาชิก 5) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 6) ด้านคุณลักษณะของผู้นำ 7) ด้านการตลาด และ 8) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย พัทธพงศ์ ขวชม และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยลักษณะงานที่เหมาะสมกับแรงงานผู้สูงอายุพบว่า ลักษณะงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมนั้นควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสดำรงงานอยู่ในสังคม รวมทั้งให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่แรงงาน เป็นงานที่ไม่ต้องใช้กำลังแรงงานมากนัก หลีกเลียงงานที่ต้องเคลื่อนไหวมาก ในส่วนของการสร้างการมีส่วนร่วมนั้น เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี (2562) ศึกษาการมีส่วนร่วมสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาผสมสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ใช้ภูมิปัญญา แปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาผสมสมุนไพร ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนการสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุไปสู่ความสำเร็จด้วยการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยภาครัฐและภาคชุมชน ควรหาช่องทางการตลาดที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ จัดให้มีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ พัทธรินทร์ พันธุ์แน่น (2564) ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสวนเกษตรชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พูนทรัพย์ เขตสายไหม และพบความเชื่อมโยงของโครงการวิจัยซึ่งมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในสวนเกษตรชุมชนมาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกเห็ด น้ำพริกข้าว และแยมพริกข้าว มีการเรียนรู้การแปรรูปผ่าน YouTube การประยุกต์ใช้ความรู้จากการศึกษาดูงาน ตลอดจนการเรียนรู้และฝึกทักษะด้วยการทดลองผลิตและแปรรูป จนสามารถได้ผลิตภัณฑ์แปรรูปตามความต้องการ และสามารถนำมาเป็นอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของสวนเกษตรและคนในชุมชนได้

วิธีการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยนี้ใช้กรอบของโครงการการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based hcreaseR : CBR) (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) ซึ่งประกอบด้วย โจทย์ที่มาจากความต้องการของชุมชน ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการเสริมพลัง และ

ปฏิบัติการที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งตนเองและดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2564-ตุลาคม 2565 โดยชุมชนที่เป็นเป้าหมายหลักคือชุมชนเครือข่ายสายคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนบางบัว และชุมชนรุ่นใหม่พัฒนา โดยมีกิจกรรมการวิจัยระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

1. การดำเนินการวิจัยในระยะต้นน้ำ

ในระยะต้นน้ำการดำเนินการวิจัยเริ่มต้นจากการค้นหาโจทย์วิจัยที่มาจากความต้องการของชุมชนโดยเน้นประเด็นทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มคนยากจน คนตกงาน และจากการประชุมระดมความคิดเห็นในเบื้องต้นจากผู้นำชุมชนรุ่นใหม่พัฒนา และชุมชนบางบัวจำนวน 3 ครั้ง พบว่าประเด็นปัญหาของผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ควรได้รับการช่วยเหลือ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหาด้วยการสร้างงาน สร้างอาชีพ ซึ่งผู้สูงอายุมีความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ด้านการทำอาหารสูง สำหรับการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เมื่อได้โจทย์วิจัยที่ชัดเจน และกำหนดกรอบการวิจัยร่วมกันแล้ว จึงได้เริ่มพัฒนาโจทย์วิจัยโดยชุมชนมีส่วนร่วม จนสามารถเขียนข้อเสนอโครงการนำเสนอผ่านกระบวนการและได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในขณะเดียวกันได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายและหาทีมวิจัยเพิ่ม

2. การดำเนินการวิจัยในระยะกลางน้ำ

เมื่อได้โจทย์วิจัยและมีทีมวิจัยที่ผสมผสานระหว่างผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน (ชาวบ้าน) และนักวิจัยอาจารย์ มีการทำความเข้าใจในขอบเขตของการดำเนินโครงการในเบื้องต้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประกอบกับผลที่ได้จากการเก็บข้อมูล Based line เบื้องต้นทำให้เข้าใจนักวิจัยชุมชนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนาจากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว ในระยะกลางน้ำเป็นการดำเนินโครงการวิจัยในขั้นตอนของการค้นหาคำตอบเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ร่วมกันคิดของทีมวิจัย โดยเริ่มต้นจากการทบทวนทุนเดิม หรือองค์ความรู้เดิมในการประกอบอาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อนำมาเป็นฐานความรู้ในการวางแผนพัฒนาต่อยอดสู่การพัฒนาเป็นอาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุต่อไป สำหรับกิจกรรมที่ดำเนินการในระยะนี้ ประกอบด้วย การจัดเวทีประชุมระดมสมองเพื่อถอดบทเรียนสถานการณ์การประกอบอาชีพผู้สูงอายุจำนวน 2 ครั้ง อบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการผลิตจำนวน 3 ครั้งโดยผู้สูงอายุในชุมชนเป็นวิทยากร

การทำการตลาดและการจัดจำหน่ายจำนวน 2 ครั้ง วิทยากรโดยอาจารย์สาขาวิชานวัตกรรมการตลาด มหาวิทยาลัยเกริก การศึกษาดูงาน ประชุมวางแผนด้านการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ทดลองผลิตและจำหน่ายจำนวน 4 ครั้ง และยังคงประชุมเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่องถึงแม้โครงการวิจัยจะเสร็จสิ้นแล้ว

3. การดำเนินโครงการระยะปลายน้ำ

ระยะปลายน้ำเป็นการดำเนินโครงการระยะสุดท้ายก่อนปิดโครงการ โดยเน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทบทวนข้อมูลจากการดำเนินโครงการเพื่อใช้ในการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยมีการหนุนเสริมจากทีมกลไกภาคกลาง ในการจัดอบรม สัมมนาการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างเหมาะสม วิทยากรโดยรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ นักวิชาการจากสถาบันคลังสมองของชาติ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง การอบรมดังกล่าวเป็นกระบวนการอบรมที่ให้ทีมวิจัยได้มีโอกาสทบทวนตนเองโดยการทำการบ้านด้วยการเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย ส่งให้วิทยากรอ่านและให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นให้ทีมวิจัยได้มีโอกาสประชุมทำความเข้าใจจากข้อเสนอแนะ และสะท้อนความเข้าใจผ่านเวทีประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างทีมวิจัยโครงการอื่น ๆ เพื่อให้เห็นแนวปฏิบัติที่ดีและไม่ดีของแต่ละโครงการ หลังจากนั้นวิทยากรจะสะท้อนการเขียนรายงานเทคนิค วิธีการเขียนและสรุปผลที่สะท้อนข้อค้นพบสู่การใช้ประโยชน์ที่ตอบวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจและมีกรอบในการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

1. สถานการณ์การประกอบอาชีพชุมชนในสายคลองบางบัว

อาชีพดั้งเดิมของชุมชนในสายคลองบางบัวก่อนเป็นชุมชนแออัดนั้น มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น รับจ้างทำนา เผาอิฐ เผาถ่านไม้สะแก และค้าขายทั่วไป การจับสัตว์น้ำและเก็บพืชผักในน้ำไปแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างพ่อค้าแม่ค้าด้วยกัน คนงานในโรงสีข้าว โรงเชือดหมู โรงงานปลาแห้ง และยังพบว่ามีแม่ครัวเอกควา-หวานอีกด้วย โดยอาชีพต่าง ๆ ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ประกอบกับปัจจุบันมีร้านสะดวกซื้อ ทั้งเซเว่น อีเลฟเว่น มินิมาร์ทต่าง ๆ รวมถึงร้านค้าปลีกชำรุดชาติ เช่น โลตัส และ แมคโคร ทำให้ร้านขายของชำในชุมชนลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม ชุมชนในสายคลองบางบัวยังมีพลังภูมิปัญญาชาวบ้านที่เหลืออยู่ ทั้งภูมิปัญญาด้านยาสมุนไพร ด้านการทำอุปกรณ์ประมง เช่น การทำแห รวมถึงวิธีการจับสัตว์น้ำ และที่สำคัญคือภูมิปัญญาด้านการทำอาหารและการถนอมอาหาร ชุมชนในสายคลองบางบัว มีทั้งแม่ครัวเอกอาหารคาว และอาหารหวาน ที่ทำหน้าที่เป็นแม่ครัวทำอาหารเลี้ยงผู้คนในงานบุญหรืองานประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่วัดบางบัว และวัดหลักสี่ เช่น คุณยายสำริต ผ่องอำไพ ที่มีฝีมือในการทำอาหารคาวที่ขึ้นชื่อจนได้รับชานานนามว่า “ช่างของคาว” รายการอาหารคาวที่โด่งดังและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน ได้แก่ แกงขี้เหล็ก ต้มกะทิแฟงกับปลาเค็ม กะทิสายบัวกับมะดัน และผักเสี้ยนดอง เป็นต้น ซึ่งคุณยายสำริตมีสูตรและเคล็ดลับที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับผู้สนใจ

นอกจากนี้ยังมี “ช่างของหวาน” ของชุมชนอีกหลายคนที่ทำของหวานได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นขนมทองหยิบ ขนมเทียน ขนมแข่ง ทองหยอด ฝอยทอง ข้าวต้มมัด ขนมเป็ญญวนของป้าซ้อย หน้าวัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร บางเขนและข้าวเหนียวแดงของชุมชนรุ่นใหม่พัฒนา สำหรับอาชีพดั้งเดิมของชุมชนสายคลองบางบัวนั้นเริ่มจากการรับจ้างทำนา เผาอิฐ เผาถ่านไม้สะแก ค้าขาย จับสัตว์น้ำด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทอดแห ข้อนกึ่ง ข้อนปลา ยกยอ งมหอย และเก็บพืชผักในน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด หากเหลือกินก็จะนำไปขายหรือแลกอาหารกับพ่อค้า บ้างก็เป็นแม่ครัวขายอาหารคาว หวาน เป็นคนงานในโรงสีข้าว โรงเชือดหมู โรงงานปลาแห้ง ต่อมาเมื่อชุมชนกลายสภาพเป็นชุมชนแออัดและมีปัญหาสิ่งแวดล้อม น้ำในสายคลองบางบัวเน่าจนหมดสภาพไม่สามารถพึ่งพาเพื่อประทังชีวิต ไม่สามารถใช้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และแหล่งอาชีพจับสัตว์น้ำได้อีกต่อไป อาชีพของชุมชนจึงได้เปลี่ยนแปลงไปจากอาชีพดั้งเดิมเป็นอาชีพขายแรงงาน ได้แก่ ขับรถแท็กซี่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ช่างทำผม ช่างก่อสร้าง ช่างประปา เก็บขยะ ทำงานในโรงงาน พนักงานขับรถเมล์ ขับรถบรรทุก ภารโรง รวมถึงรับราชการ ทหาร ตำรวจ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพบว่าชุมชนต้องออกไปทำงานนอกชุมชน ส่งผลให้วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ของคนกับคลองเปลี่ยนแปลงไป

กล่าวโดยสรุปในอดีตชาวบ้านในชุมชนสายคลองบางบัวส่วนใหญ่มีอาชีพทำอาหาร ทำขนมขาย แต่ช่วงหลังมีการเปลี่ยนอาชีพมาเป็นรับจ้างทำงานภายนอกชุมชน ทั้งนี้ อาหารที่ชุมชนสายคลองบางบัวนิยมทำขาย ได้แก่ ข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวแดง ขนมดอกโสน โดยเฉพาะในวันพระที่มีการจัดกิจกรรมงานบุญร่วมกัน จะมีชาวบ้านทำอาหาร

มาชายที่วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร บางเขน มีการถ่ายทอดความรู้ในการทำอาหารคาว-หวานในครอบครัวและเครือข่าย แต่ปัจจุบันเริ่มลดน้อยลง เนื่องจากไม่มีเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อของมาทำในครั้งต่อ ๆ ไปเพราะขาดการบริหารจัดการด้านการเงินที่ดี ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) จึงทำให้ขายไม่ดีเหมือนในอดีต คนซื้อมีจำนวนน้อยลง ช่องทางในการขายมีเพียงการวางขายในชุมชน และทำกันเฉพาะในครัวเรือนเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งเป็นผู้มีภูมิปัญญาในการทำอาหารคาว-หวานมีความเห็นร่วมกันว่าควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุในชุมชนให้กลับมาฟื้นฟูและทำอาชีพดั้งเดิมของชุมชนอีกครั้ง เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้สืบทอดวัฒนธรรมการทำอาหารของชุมชน โดยเฉพาะอาหารที่คนรุ่นใหม่ไม่รู้จักหรือไม่เป็นที่นิยมรับประทาน ได้แก่ แกงพะแนงหมู แกงบอน ข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวแดง และขนมดอกโสน โดยชาวบ้านได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพและให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ และภูมิปัญญาด้านอาหารจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพทั้งในส่วนของการผลิต การจัดจำหน่ายในช่องทางที่หลากหลายทั้งออฟไลน์ และออนไลน์ โดยเริ่มจากผู้สูงอายุหรือคนว่างงาน และคนรุ่นใหม่ที่สนใจเข้ามาร่วมทำงานกับโครงการวิจัย

จากการประชุมถอดบทเรียนการประกอบอาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุสายคล่องบางบัว พบว่าชุมชนมีอาชีพการทำอาหารที่เป็นต้นแบบมายาวนาน ทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน จึงควรส่งเสริมการฟื้นฟู ภูมิปัญญาด้านอาหารของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านอาหารการทำอาหารคาว-หวานที่มีมานานกว่า 50 ปี ให้คงอยู่ในชุมชนสายคล่องบางบัวต่อไป ทั้งนี้ชาวบ้านในชุมชนทั้ง 3 วัย ได้แก่ ผู้สูงอายุ วัยกลางคนที่ยังทำงาน และเยาวชน ล้วนต้องการที่จะฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านอาหาร เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมด้านอาหารของชุมชน และเป็นแหล่งสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุและผู้สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ซึ่งอาชีพการทำอาหารเป็นอาชีพที่สามารถทำที่บ้านได้ หรืออาจเป็นแรงงานจากคนในครอบครัวเข้ามาช่วยเหลือโดยจัดสรรจำนวนการผลิตสินค้าตามความสามารถหรือกำลังในการทำ จะทำให้สามารถผลิตสินค้าได้ตามคำสั่งซื้อ ทั้งยังช่วยแก้ปัญหาผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกที่จะออกไปทำงานนอกบ้านได้ด้วย และยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในครอบครัวและกลุ่มคนในแต่ละช่วงวัยที่ได้มีโอกาส

เข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กันในครอบครัว ชุมชน จนมาสู่สังคมที่มี การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้ กับชุมชน รวมถึงเศรษฐกิจชุมชนซึ่งนับเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญ

2. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนสายคลองบางบัว

การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนสายคลองบางบัว โดยใช้ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research : CBR) ซึ่งมีการดำเนิน โครงการวิจัยในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สามารถสรุปเป็นแนวทางในการ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับภูมิคุ้มกันต่อการ เปลี่ยนแปลงโดยการส่งสมทุนทางปัญญา การพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบ สัมมาชีพ ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในผู้สูงอายุ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ นำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติทั้งภาครัฐและเอกชน ปรชาญชาวบ้าน รวมทั้งผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้โดยกลุ่มอาชีพ ผู้สูงอายุฯ ได้นำมาประยุกต์และเกิดเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการอบรม ให้ความรู้แก่วิชาญชาวบ้าน การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากการทดลองผลิตและ จำหน่ายด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการนี้มีกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การประชุม การระดม สมองหรือแสดงความคิดเห็น การถอดบทเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น โดยผลการพัฒนาศักยภาพ สรุปได้ดังนี้

1.1) การอบรมให้ความรู้ ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การอบรมโดยคนใน ชุมชนในรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำอาหารคาว-หวานจากรุ่นสู่รุ่น และ การอบรมโดยวิทยากรภายนอก ได้แก่ การอบรมด้านการตลาดออนไลน์ และการทำ บัญชี ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะการทำอาหารคาว-หวานที่ เป็นสูตรโบราณจากผู้สูงวัยในชุมชนที่มีประสบการณ์ อีกทั้งได้รับความรู้ ทักษะและวิธี การการจัดจำหน่ายทางเฟซบุ๊ก ไลน์ ซึ่งเป็นการจัดจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ที่ สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคปัจจุบัน รวมถึงมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่ขยายวง กว้างออกไป เช่น จากลูกค้าคนหนึ่งต่อไปยังลูกค้าคนใหม่ หรือต่อไปยังร้านค้า รวมทั้ง กลุ่มคนที่จัดอบรมสัมมนา เป็นต้น ส่งผลให้มีคำสั่งซื้ออย่างต่อเนื่อง ยอดขายเพิ่มสูงขึ้น

ทำให้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ มีขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นจากการอบรมด้านการทำบัญชียังทำให้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ สามารถจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย การคำนวณต้นทุน การกำหนดราคาขายที่เหมาะสม ส่งผลให้มีรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่เป็นรูปธรรมและเป็นมืออาชีพ ตลอดจนสร้างความน่าเชื่อถือ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

1.2) การศึกษาดูงาน เป็นการเรียนรู้จากชุมชนอื่นที่เป็นตัวอย่าง สามารถสร้างแรงจูงใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ต้องการจะพัฒนาทั้งตนเองและกลุ่ม โดยโครงการนี้มีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มอาชีพที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการทำงานของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ จำนวน 2 แห่ง คือ 1) ชุมชนในพื้นที่ตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การศึกษาดูงาน สวนผักผู้ใหญ่มหุ่ม 12 (ทำดิน ทำปุ๋ย) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ (ปลูกผักและหมักกรอบ) กลุ่มสัมมาชีพ (ขนมไทยและเบเกอรี่) และกลุ่มอาชีพเบเกอรี่ คลองห้า จังหวัดปทุมธานี และ 2) พื้นที่บ้านดอนสินนท์ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มแล้ว กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ยังได้ชมการสาธิตการทำอาหารซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เช่น ปลาธำรงเครื่อง การทำหมูฝอย การสานกระจู้ และการทำเห็ดนางฟ้าตกสวรรค์ เป็นต้น หลังจากการศึกษาดูงานแล้ว นักวิจัยชาวบ้านได้ร่วมกันสรุปผล แลกเปลี่ยน และถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานให้กับนักวิจัยชาวบ้านที่ไม่ได้ร่วมเดินทางไปดูงาน โดยสรุปความรู้ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ เช่น การรวมกลุ่ม การร่วมทุน การบริหารจัดการกลุ่ม ตลอดจนการเพิ่มช่องทางการตลาด

1.3) การเรียนรู้จากการทดลอง เป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะไปพร้อมๆ กัน นอกจากได้ความรู้และความชำนาญแล้ว ยังได้ประสบการณ์จริงทั้งจากผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ตลอดจนกระบวนการผลิต ตั้งแต่การวางแผน การผลิต การตลาด และการบริหารจัดการรายรับ รายจ่าย การจัดสรรผลกำไรให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ โดยการเรียนรู้จากการทดลองนี้เป็นการดำเนินงานแบบซ้ำ ๆ ในแต่ละขั้นตอนเพื่อลองถูกลองผิด และนำมาปรับปรุงผ่านการประชุมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน จนได้ข้อสรุปสู่การพัฒนาที่ละขั้นทีละตอนอย่างเป็นระบบ ได้สูตรการผลิตที่คงที่ มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด สมาชิกกลุ่มจะมาทำงานร่วมกันในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่บังคับแต่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ทั้งออฟไลน์ และออนไลน์

2) การสร้างกระบวนการการทำงานและการรวมกลุ่ม

สำหรับกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ มีการสร้างกระบวนการทำงานและการรวมกลุ่ม โดยเริ่มจากผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และเจ้าของภูมิปัญญาด้านอาหารคาว-หวานเพื่อเป็นแกนนำกลุ่ม เป็นผู้นำกิจกรรมและรวมกลุ่มสมาชิกเข้าด้วยกัน โดยการทำให้อยู่เป็นตัวอย่าง นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ หากใครสนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ตลอดเวลาตามความสะดวก ทำให้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ มีสมาชิกทั้งผู้สูงอายุ วัยกลางคน และเยาวชนเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ ก่อให้เกิดพลังในการสร้างอาชีพของคนในชุมชนที่เข้มแข็งมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จากกระบวนการวิจัยที่เกิดขึ้นมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำอาชีพตามความสะดวกขึ้นอยู่กับความสนใจและเวลาของแต่ละคน โดยไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการ

3. ผลการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนสายคลองบางบัวนั้น พบว่าบทบาทผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการเป็นผู้นำกิจกรรม มีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ ทำงานแบบช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ซึ่งข้อดีคือ หากผู้นำไม่อยู่คนในกลุ่มก็สามารถดำเนินกิจกรรมแทนได้ เช่น พี่มะลิสามารถทำอาหารได้หลังจากที่ได้เรียนรู้จากพี่ต้อย ประการสำคัญกลุ่มได้พิจารณาว่าสมาชิกรวมกันว่าสมาชิกรวมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ควรประกอบด้วยคน 3 วัย คือ ผู้สูงอายุ วัยกลางคน และเยาวชน เนื่องจากสมาชิก แต่ละวัยจะมีความถนัดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีภูมิปัญญาและความรู้ด้านการทำอาหารดั้งเดิม แต่ความสามารถในการผลิตจำนวนมากอาจค่อนข้างลำบาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีกลุ่มวัยกลางคนเข้ามาช่วยเป็นแรงงานในการผลิต รวมถึงรับการถ่ายทอดความรู้และทักษะผ่านการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนเยาวชนเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการทำการตลาดผ่านช่องทางที่ทันสมัย คือช่องทางออนไลน์ที่ผู้สูงอายุขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญ

นอกจากการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ แล้ว ในกระบวนการวิจัยยังมีการพัฒนาศักยภาพชาวบ้านในการทำงานวิจัย การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่การแก้ปัญหา โดยจากจุดเริ่มต้นที่พัฒนาโจทย์ตามความต้องการของชุมชน ดำเนินการค้นหาคำตอบและแก้ไขปัญหาโดยชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในการช่วยกันทำ ช่วยกันคิด ช่วยกันรับผิดชอบ ตลอดจนการสรุปและทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

4. ผลการพัฒนาารูปแบบและระบบการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริหารจัดการของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชน

จากกระบวนการดำเนินโครงการวิจัยผ่านการประชุม ระดมความคิดเห็น การฝึกอบรมจากปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการ ทดลองผลิต จำหน่าย ลองผิดลองถูก การรับฟังข้อเสนอแนะจากลูกค้า นำมาสู่การปรับปรุงรูปแบบและระบบการผลิต ดังนี้

1) ฝ่ายจัดซื้อวัตถุดิบและทำการผลิต โดยการจัดเตรียมวัตถุดิบ การปรุง การบรรจุหีบห่อ ตลอดจนการกำหนดปริมาณการผลิต และการคำนวณต้นทุน กำไรจากการผลิต ซึ่งการผลิตแต่ละครั้งได้เกิดการเรียนรู้ในการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบ และกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบอาชีพที่ยึดหลักคุณธรรม ที่คำนึงถึงความสด สะอาด และปลอดภัย ไม่หวังกำไรเพียงอย่างเดียว ซึ่งการทำอาหารขายหากทำออกมาได้ดี มีคุณภาพ จะทำให้ลูกค้าไว้วางใจ เชื่อใจ สั่งซื้อซ้ำ และกล้าที่จะบอกต่อ ถือเป็นการขยายฐานลูกค้าแบบปากต่อปากได้เป็นอย่างดี

2) ฝ่ายบัญชีการเงิน มีเยาวชนคนรุ่นใหม่และมีความรู้ด้านบัญชี ทำหน้าที่รับผิดชอบการบันทึกบัญชี และเก็บเอกสารการใช้จ่ายไว้ที่ส่วนกลาง ทั้งนี้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ได้รับงบประมาณเพื่อเป็นทุนก้อนแรกจากงบประมาณของโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) จำนวน 5,000 บาท ในบัญชีธนาคารที่เปิดร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนบางบัว ชุมชนรุ่นใหม่พัฒนา ใช้ระบบการเบิกจ่ายเงินสดย่อยจากผู้รับผิดชอบ เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการใช้จ่าย และทุกครั้งที่มีการเบิกเงินไปใช้เพื่อการผลิตและจำหน่าย จะมีการจัดทำบัญชี โดยผู้รับผิดชอบด้านการผลิตจะเบิกเงินกองกลางไปใช้เป็นต้นทุน ส่วนกำไรที่ได้จะจัดสรร โดยร้อยละ 60 แบ่งให้ผู้ที่เข้าร่วมผลิตและจำหน่ายในแต่ละครั้ง ส่วนอีกร้อยละ 40 จะเก็บเข้ากองกลางกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ หลังจากที่ได้มีการทดลองผลิตและจำหน่าย ต่อมาหลังจากได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุน ปริมาณ กำไร พบว่าหากจัดสรรแบบ 60 : 40 นักวิจัยที่ร่วมดำเนินงานจะได้รับการจัดสรรค่าแรงที่น้อย ไม่จูงใจ ดังนั้นจึงมีการประชุมและมีข้อสรุปร่วมกันในการจัดสรรใหม่เป็น 80 : 20 ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้ที่ต่อเนื่องและมั่นคงมากขึ้น

3) ฝ่ายการตลาด ทำหน้าที่จัดจำหน่าย โดยเริ่มจากการรับคำสั่งซื้อและแจ้งข้อมูลให้ฝ่ายผลิตของแต่ละกลุ่มทราบผ่านไลน์ “กลุ่มขายสินค้าชุมชนบางบัว” ของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ และทำหน้าที่ให้ข้อมูลลูกค้า จัดบันทึก วัน เวลา และสถานที่ในการส่งสินค้า และสรุปยอดการจ่ายเงินให้ลูกค้าทราบ สำหรับการตลาดออนไลน์มีจุดเริ่มต้นจากการ

อบรมการทำการตลาดผ่านเฟซบุ๊ก “กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุชุมชนสายคลองบางบัว” ซึ่งเป็นช่องทางการตลาดออนไลน์ที่มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์กลุ่มอาชีพฯ เป็นช่องทางในการกระจายสินค้าอื่นของชุมชนที่มีการผลิตและจำหน่าย และต้องการเพิ่มยอดขาย โดยอาจไม่ได้เข้าร่วมในโครงการวิจัยเป็นหลัก รวมถึงการเป็นแหล่งกระจายสินค้าอื่นๆ ในเครือข่ายที่ต้องการฝากขายผ่านเพจของชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มประมาณ 35 คน และมีการพัฒนาเพจเพื่อสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลของชุมชนและกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ เกิดเป็นช่องทางการตลาดออนไลน์ที่สามารถเพิ่มยอดขาย และสร้างรายได้ให้กับชุมชน

อย่างไรก็ดี การบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ นั้น สมาชิกกลุ่มยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ โดยมีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการกลุ่มให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมได้ในขณะที่ยังทำหน้าที่ในครอบครัวได้เหมือนเดิม รวมถึงการบริหารจัดการระบบการเงินของกลุ่ม อาจนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุที่ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น เป็นกลไกด้านการเงินในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะมีผลกระทบเชิงบวกนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งนับเป็นการจัดการทุนชุมชนที่สำคัญ

ทั้งนี้ การจัดทำระบบข้อมูลให้ทันสมัย เพื่อการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งเกิดจากการรวบรวมแลกเปลี่ยนจนสามารถสรุปเป็นข้อมูลที่ครบถ้วนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำมาวิเคราะห์ให้รอบด้าน ทั้งรายได้ รายจ่าย การผลิต บริบทของคนในชุมชน เพื่อเป็นฐานในการวางแผนและตัดสินใจ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ที่สำคัญการสร้างระบบการผลิตให้ได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากขึ้น มุ่งสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานอาหารระดับชาติ รวมทั้งการสร้างตราสินค้าที่เป็นสากล และสร้างมูลค่าเพิ่มที่สามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนเครือข่ายสายคลองบางบัว

เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ใช้แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิด เศรษฐกิจฐานราก การส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน การตลาดออนไลน์ และความสำเร็จของการตลาดออนไลน์ ในประเด็นดังนี้

1. กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุซึ่งที่ผ่านมาเคยมองตนเองว่าเป็นผู้ที่รอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคมทั่วไป หากแต่การสร้างกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ กลับเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเอง แม้ว่าการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดในปัจจุบันจำเป็นต้องนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่คุ้นเคย ดังนั้นจึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มของวัยรุ่นและวัยทำงานเพื่อเข้ามาช่วยเสริมทั้งในด้านการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดออนไลน์ ส่งผลให้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ มีช่องทางการตลาดที่กว้างและเข้าถึงได้ง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันภายใต้ระบบคุณธรรม นอกจากนี้ยังเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ในชุมชนทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม และทรัพยากรในชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เกิดการสร้างต้นทุนทางสังคมของกลุ่มและเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มที่เข้มแข็งจากการผลิตอาหารคาวหวานเพื่อจำหน่าย และถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านอาหารของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการแบ่งปัน การแปรรูป การบริการ และการตลาดทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ และการขายหน้าร้าน สามารถเป็นแหล่งรายได้เล็ก ๆ ของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ได้อย่างครบวงจร (สมสุข บุญยะปัญญา, 2559) สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2561-2580) ที่ระบุถึงความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนฐานราก ซึ่งเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางเศรษฐกิจรากฐานที่มั่นคงของสังคมไทย

2. คุณค่าของผู้สูงอายุในการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับการสร้างพลังจากภายในของตนเอง ซึ่งพลังนี้มาจากจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ และการมีปฏิสัมพันธ์ใหม่ ๆ กับผู้คน ดังนั้นการพัฒนาของผู้สูงอายุในการฟื้นฟูอาชีพในชุมชนที่มุ่งให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้สูงอายุทุกคนได้มีส่วนร่วมในการคิดสร้างสรรค์การทำอาชีพ เช่น การพัฒนารสชาติอาหาร การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ และการหาช่องทางการตลาด

ล้วนทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลดีต่อสุขภาพจิต และสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงสุขภาพทางสังคมที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะ ติดต่อกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มอาชีพและชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุด้วยกัน รวมถึงสมาชิกซึ่งเป็นวัยรุ่นและวัยทำงาน ที่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุฯ ส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนมุมมอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการปรับบทบาทของสมาชิกกลุ่มทั้ง 3 วัย โดยการผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ให้และผู้รับ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เดิมเคยเป็นผู้รับการช่วยเหลือเปลี่ยนเป็นผู้นำ ทำให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของตนเองมากขึ้น ในขณะเดียวกัน เด็กและเยาวชนจากเดิมที่ถูกมองว่าเป็นเด็กยังต้องพึ่งพาผู้อื่น แต่เมื่อเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการทำการตลาดของผลิตภัณฑ์กลุ่ม ก็ทำให้กลุ่มเยาวชนวัยรุ่นได้เห็นคุณค่าของตนเองและต่อชุมชนเช่นเดียวกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีรายได้จากการประกอบอาชีพและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเอง และมีความพร้อมในการเป็นต้นแบบของการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นต่อไป

3. การสร้างพลังผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาอาชีพ นอกจากทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้แม้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน นับเป็นกระบวนการสร้างพลังผู้สูงอายุที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุในชุมชน การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการฟื้นฟูอาชีพ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่เคยทำในชุมชนแล้วหายไป ดังนั้นการได้มาร่วมกันฟื้นฟูอาชีพที่คุ้นเคยจึงเป็นความสุขและภาคภูมิใจของผู้สูงอายุ กระบวนการสร้างพลังผู้สูงอายุนี้นี้จุดเด่นที่มีการคิด วิเคราะห์และการตระหนักของผู้สูงอายุที่เป็นชาวบ้านในชุมชน มีโครงสร้างความสัมพันธ์และการสะท้อนกลับ ซึ่งการคิดวิเคราะห์แบบกลุ่มนี้ทำให้เกิดความตระหนักรู้ต่อปัญหาและความต้องการ การรับฟังจากกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาความรู้สึกของการมีส่วนร่วมในกลุ่มและชุมชน กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุและชุมชนมีการเรียนรู้วิธีคิด วิเคราะห์ในการแก้ปัญหาและความต้องการของตนเอง ก่อนที่จะพัฒนาความสามารถด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจฟื้นฟูอาชีพ การช่วยกันบริหารจัดการกลุ่ม การนำกลุ่มและชุมชนไปสู่การพัฒนาความรู้สึกด้านความสำเร็จ ความเป็นเจ้าของ และสามารถในการควบคุมสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนั้น ยังนำไปสู่การคิดวิเคราะห์กิจกรรมหรือประเภทอาหาร ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการสร้างพลังในกลุ่ม ซึ่งเป็น

องค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างพลังชุมชนและการพัฒนาชุมชน ในขณะเดียวกันการสร้างพลังจะนำไปสู่วงจรความสำเร็จของกิจกรรมและการสะท้อนกลับในชุมชนด้วย กล่าวคือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างการทำอาหารในกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงการสะท้อนกลับ ทำให้เกิดการสร้างพลัง เกิดความมั่นใจ เกิดเครือข่าย เพิ่มความสามารถของบุคคล กลุ่ม และชุมชน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในชุมชน และท้ายที่สุดรูปแบบการสร้างพลังนี้จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมอาชีพให้มีการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ
2. เสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยการสร้างมาตรการจูงใจแก่ผู้สูงอายุ โดยทำงานในลักษณะหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างภาคต่างๆ ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน องค์กรอิสระและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ภาครัฐควรมีมาตรการส่งเสริมกิจการที่ดูแลผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีศูนย์อบรมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ร่วมกับภาคเอกชน พัฒนาระบบการทำงานและกลไกด้านผู้สูงอายุ ที่ทันสมัย รณรงค์การเข้าสู่ระบบการจ้างงานหรือการดำเนินธุรกิจเพื่อการพึ่งพาตนเองสำหรับผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2563). *การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) กับความเหลื่อมล้ำในสังคม*. วนิตการพิมพ์.
- เจษฎิ จันทวงศ์. (2561, 11 ธันวาคม). *การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุของประเทศไทย*. การประชุมวิชาการระดับชาติ อาเซียนบนเส้นทางของประชาคม (ASEAN on the Path of Community). กรมกิจการผู้สูงอายุ. https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1614762315-471_0.pdf.
- พัชรพงศ์ ขวนชม ธีระวัฒน์ จันทิก และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2561). ลักษณะงานที่เหมาะสมกับแรงงานผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยและพัฒนาวลัยลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(13), 107-116.

- พัชรินทร์ พันธุ์แน่น. (2564). *กระบวนการพัฒนาศักยภาพ การผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสวนเกษตรชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพุนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ.*
- เดือนพรเพ็ญ ชัยภักดี. (2562). การมีส่วนร่วมสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพรวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 21(1), 295-308.
- ตุ้ย พลอยขาว. ผู้สูงอายุชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566,13 เมษายน). 13 เมษายน วันผู้สูงอายุแห่งชาติ 2566 อัปเดตคนไทยอายุเกิน 100 ปี เพิ่มขึ้น. <https://www.thairath.co.th/lifestyle/lifestyle45plus/2678730>.
- ลักขมี เสือแน่น. (2555). *ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพและความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : กลุ่มอาชีพแปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วยน้ำว้า บ้านเขาสะพายแร่ ตำบลสนามแย้ อำเภอนาทม จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- สมสุข บุญยะบัญชา. (2559). *การดำเนินงานผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP รายใหม่ประจำปี 2559. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย : สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน.*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565, พฤศจิกายน 1). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570.* http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580.* http://nsr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/06/NS_PlanOct2018.pdf.

